

Szerzetességünk ma

1958-ban született. A Külkereskedelmi Főiskolán tanult, majd 1982-ben belépett a ferences rendbe. Az ELTÉ-n angol szakos diplomát szerzett, majd 1989-90-ben Münsterben J. B. Metz munkásságát tanulmányozta. 1991-ben teológiai doktori vizsgát tett. A Szegedi Hittudományi Főiskola fundamentális teológia tanára. Legutóbbi írását 1994. 3. számunkban közöltük.

Az itt közölt írás a Pannonhalmán, 1996. október 26-án elhangzott előadás szerkesztett változata.

1. „Testvéreim! Isten hívott engem az egyszerűség útján, és ő mutatta meg nekem az egyszerűség útját. Nem akarom, hogy bármiféle regulát is emlegessetek nekem, sem Szent Ágostonét, sem Szent Bernátét, sem Szent Benedekét. Azt mondta nekem az Úr, azt akarta, hogy én egy új bolond legyek a világban; és nem akart benneteket más úton vezetni, mint az effajta tudás útján.” *Perugiai Legenda*, 114.

A magyar szerzetesség jelenlegi helyzetéről szeretnék beszélni, nem pedig a szerzetességről általában, ami döreség volna néhány hónappal a *Vita consecrata* megjelenése után. Kezünkben van egy olyan átfogó dokumentum az Istennek szentelt életről, amelyhez nem nagyon tudunk mit hozzátenni, amely valóban a teljességre törekszik. A dokumentum egyik legnagyobb erényének tartom, hogy tudatosan hangsúlyozza az Istennek szentelt élet sokféleségét. Hiszen tetten érhető a hívek gondolkodásában (nem is beszélve az egyháztól távol állókról), de sokszor egyházmegyés papokéban is, hogy számukra a szerzetes „monasztikus, férfi és pap”. Mintha ez lenne a teljes megvalósulása a szerzetességnek.

Valóban lenyűgöző, ahogy a Szentatya senkit sem akar kihagyni ebben a dokumentumban. Nyilatkozik a nem-pap szerzetesek kérdéséről is, majd a férfiak kiemelését kerülve a női szerzetesrendekről ír nagyon lényeges dolgokat:

„Van alapja a reménynek, hogy a nő Istennek szentelt élete küldetésének megalapozottabb elismerése révén egyre tudatosabbá fogja tenni a nőben sajátos szerepét, s fokozza Isten országa iránti önátadását. Ez sokféle tevékenységben nyilatkozhat meg, az evangelizálásban, a nevelésben részvételben leendő papok és szerzetesek nevelésében, a keresztény közösség szolgálatában, lelki segítségnyújtásban, az élet alapvető javainak biztosításában és a béke előmozdítása. Az Istennek szentelt nők rendkívüli önátadási képességéért ismét kifejezem az egész egyház csodálatát és háláját; érez-zék, hogy az egyház támogatja őket, hogy hivatásukat örömmel tudják teljesíteni, s hogy arra hivatottak, hogy támogassák és alackítsák a mai nőket.”

A monasztikus szerzetesség fogalmát is kitágítja a *Vita consecrata*. Szent Benedek nyilvánvalóan az egész nyugati szerzetesség atyja, Szent Ferenc viszont éppen ő róla mondta egy káptalanon, amikor a műveltebb testvérek a kipróbált regulákat igyekeztek érvényesíteni, hogy „szó se essék köztetek Benedekről vagy Bernát-ról”.¹ Azért is fontos néha így élére állítani a dolgokat, mert az forog kockán, amit a *Mutuae relationes* mond: „Az egyház megújulásának és a kulturális fejlődésnek ezen időszakában meg kell őrizni minden intézmény identitását, hogy elkerülhessük egy nem eléggé körülírt helyzet veszedelmét, vagyis azt, hogy a szerzetesek — nem eléggé figyelve a sajátos cselekvésmódra és tulajdonságokra — elmosódott körvonalakkal szövédnék bele az egyház életébe.”² A *Vita consecrata*-ban éppen ez kap hangsúlyt.

²*Mutuae relationes* (MR)
A püspökök és szerzetesek kölcsönös kapcsolatainak irányelvei. 1978. május 14., Megjelent: AAS 70 (1978), *Informationes SCRIS* 4 (1978), 3-91; *Osservatore Romano* 1978. július 8. Magyarul kiadja MRK-FSZK, 1995, Budapest, 11. pont.

³*Maradandó örökség — Új kihívások. Az európai szerzetesség identitásáról.* Hermann Schalück OFM miniszter generális előadása 1995. XI. 29-én, Freisingben, a szerzeteselőjárói konferenciák elnökeinek európai konferenciáján, Vigilia, 1996. 3. 163-164.

⁴*Az Istennek szentelt életről szóló egyházi tanítás lényeges elemei, tekintettel az apostoli intézményekre.* (*Essential elements in the Church's teaching as applied to institutes dedicated to works of the apostolate,* továbbiakban: EE) *Congregatio Religiosorum et Institutum Saecularum*, 1983. május 31. OR(E) 8.6. 1983, 4-8.; EV 9, 180—238.

Ha már a monasztikus jellegnél tartunk, hadd osszam meg a jelenlévőkkel egy megfigyelésemet, amely összefügg a monasztikus szerzetesség jövőjével. A vallás mai helyzetének legfontosabb háttere a szekularizáció jelensége. Nem lehet megelégedni azzal a nagyon egyszerű megoldással, hogy elítéljük ezt a jelenséget. Az sem megoldás, ami a 60-as évek végén a nyugati teológiában járta, hogy lelkesen föl vesszük a párbeszédet, magától értetődőnek vesszük a mai európai civilizációt, az ipari társadalmat, a városi életmódot, és mindent abból vezetünk le. Nem elég buzdítani arra, hogy „ne legyünk elvilágiasodottak”, és nem sokra megyünk a jelszóval sem, hogy „alkalmazkodni kell a világhoz”. Úgy gondolom, hogy ez a kérdés nagyon fontos ma Magyarországon. A szocializmus sokak szerint erőszakos, agresszív szekularizációnak fogható fel. Az „elvilágiasítás” kifejezést is alkalmazhatjuk rá. Hadd idézzem egy ferences gondolatát, akik nyugat-európai szellemi közegeből érkezett: „A 19. és a kezdődő 20. század katolicizmusa a maga imponáló, hierarchiától vezérelt és szavatolt zártságával ma már a múlté. A felekezetek egymástól elzárt világa nagymértékben feloldódott. A katolikus hívőknek és szerzeteseknek az elvilágiasodás sokféle kihívásával kell szembenézniük. Úgy gondolom, hogy az elvilágiasodást nem volna szabad csupán mint hanyatlást felpanaszolni, ahogy az gyakran megtörténik. Kortársaink pozitívként élik át az európai felvilágosodás és szekularizáció alapvető vívmányait: a szabadságot, az egyén jogát, a személyes megítélés elsőbbségét, a beleszólás jogát politikába és gazdaságba, az erkölcsi lelkiismeret önállóságát. Kérdés számomra, hogy jogos-e, és a jövőt szolgálja-e, ha az egyház és a szerzetesség Európában az „elvilágiasodás” fogalmába csak vagy főleg negatív jelenségeket sorol: a transzcendencia elvesztését, az individualizmust, a materializmust, a féktelen szubjektívizmust, a hedonizmust és az istentelenséget. Szerintem sokkal inkább arra kellene törekedni, hogy hangsúlyozzuk, mennyi pozitív esélyt kínál a szabadságra és autonómiára való törekvés és az abból fakadó »pluralitás« a jövő kereszténységének. Az egyház akkor is Jézus Krisztus egyháza lesz, benne a radikális krisztuskövetés akkor is értelmes és világos eszkatologikus jel marad, ha az egyház kevésbé lesz egyöntetű, vagyis több pluralitást mutat majd, mint történelmének utolsó két-száz évében.”³

Több szerzetesrend szeretne közelebb kerülni a világhoz, és eközben bizonyos jegyekben hasonlítani kezdenek a világi intézményekre. Ez arra készítette a Szerzetesi Kongregációt, hogy 1983-ban az amerikai helyzet láttán külön dokumentumban foglalja össze, mi az, amit még szerzetességnek lehet nevezni?⁴ Először ebben a dokumentumban olvastam pontos különbségtételt a szerzetesi és világi intézmények között. „A Krisztussal létrejövő egység, amelyet az evangéliumi tanácsokra tett fogadalom általi konsekráció hoz létre, életre váltható a világban, lefordítható a világ-

ban végzett munkára és kifejezhető világi eszközökkel. Ez a világi intézmények sajátos küldetése, amit XII. Piusz úgy határozott meg, mint »önmagunk konszekrációja Isternek és az embereknek« a világon és »a világ által« (Primo Feliciter, V. és II.). Az evangéliumi tanácsok önmagukban nem szakítják ki szükségképpen az embert a világból. Valójában isteni ajándék az egyház számára, hogy az evangéliumi tanácsokra tett fogadalom általi konszekráció olyan életformában is megvalósítható, amely a kovász rejtett működéséhez hasonló. Az így Isternek szentelt keresztények tovább folytatják a megváltás művét, amikor Krisztus szeretetét hirdetik a világban való jelenlétükkel és a világ belülről történő megszentelésével. Életformájuk és jelenlétük külsőleg nem különbözik keresztény testvéreikétől. Közvetlen környezetükben tesznek tanúságot. A tanúságtételnek ez a diszkrét formája világi hivatásuk természetéből fakad, és része annak az életformának, ahogyan ők életre váltják konszekrációjukat (vö. PC 11).

Nem ez a helyzet viszont azok esetében, akiket az evangéliumi tanácsokra tett fogadalom általi konszekráció szerzetesekké tesz. A szerzetesi hivatás természete szerint magában foglalja a nyilvános tanúságtételt Krisztus és az egyház mellett. A szerzetesi fogadalmakat az egyház nyilvánosan fogadja el. A közösségi élet szilárd formája, amely egy illetékes egyházi hatóság által megalapított intézményben valósul meg, láthatóvá teszi azt a szövetséget és egységet, amelyet a szerzetesi élet fejez ki. A családtól és a gyakorolt szakmától való bizonyos elszakadás a noviciátusba lépés idején arról beszél, hogy Isten egészen igényt tart az emberre. Az ilyen elszakadás egyúttal kezdete egy Krisztusban megújult és elmélyült egységnek azzal a családdal, amelyet az ember elhagyott. Ez a kötődés annál erősebb, minél láthatóbban tükrözi Isten abszolút igényét az elszakadás az egyébként indokolt kapcsolatoktól, foglalatosságoktól és kikapcsolódási formáktól. A szerzetesi konszekráció nyilvános természetének egy további vonását jelenti az, hogy a szerzetesek által gyakorolt apostoli feladat bizonyos értelemben mindig közösségi. A szerzetesrendhez való tartozás látható, mivel rányomja bélyegét a viselkedésre, az öltözködésre és az életstílusra.”

A szerzetesség mint jel

Ha a szerzetesség jel, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy kihez intézzük ezt a jelet. Ahogyan a jeleknek jelentésük van, úgy rendelkeznek más-más jelentéssel az egyes szerzetesi intézmények. Ez a jelentés az alapító karizmája. A *Mutuae relationes* 11. része azzal indul, hogy a vatikáni dokumentumok történetében először nevezi az alapító karizmáját úgy, hogy „a Szentlélek egyfajta megtapasztalása”.

„Az »alapítók karizmája« a Szentlélek egyfajta megtapasztalása, melyet átadtak tanítványaiknak, hogy aszerint éljenek, azt őrizzék, elmélyítsék és Krisztus testének növekedtével állandóan gyarapítsák. Éppen ezért »az egyház támogatja és oltalmazza a

különböző szerzetesi intézmények sajátos jellegét«. A sajátos jelleg az apostolkodásnak és a megszentelődésnek azt a sajátos stílusát is jelenti, mely a saját hagyományát úgy hozza létre, hogy tárgyi elemekben megragadható lesz.”

Nagy jelentőségűnek tartom, hogy ez a tanítóhivatali megnyilatkozás a Szentlélek megtapasztalásának sajátos módját nevezi az alapító karizmájának. Mi a „ferences lelkiség”? Az a sajátos mód, ahogyan Ferenc megtapasztalta Istent. Ha egy ilyen alapító tapasztalat átadható, ha közösséget szül, akkor fennmarad, és intézményes, tartós létezés nyer az egyházban. Óriási kihívás, hogy feltárjuk, megőrizzük és átadjuk az alapító karizmáját, eredeti istentapasztalatát. Az egyes közösségektől sok energiát igényel, és valamiképpen minden tagjának részt kell vennie benne. Ez egyrészt kutatás⁵, másrészt alkalmazás az újabb nemzedék befogadóképességéhez.

⁵Főképpen a zsinat után indult meg a források kutatása és ismertetése. Vö. *Perfectae caritatis 2*: „Az egyház javára szolgál, hogy minden szerzetesi intézménynek megvan a maga sajátos jellege és feladata. Ezért hitelesen meg kell ismerni és meg kell őrizni az alapítók szellemét és sajátos célkitűzéseit, valamint az egészséges hagyományokat, melyek együtt alkotják minden szerzetesi intézmény örökségét.”
A rendek profiljának kialakítása

Magyarországon a szerzetesrendek egyik ki nem mondott kérdése, hogy kinek akarunk megfelelni? A szerzetesség a *kommunikáció léthelyzetében* áll: Isten az ő egyházának ad ajándékot a világ üdvösségére. Vagyis a Krisztushoz való hűség csak az egyik pólus a szerzetesi hűségnek. Legalább ilyen fontos tudatosítani a többi pólust is: az eredeti karizmát és a mai kontextust, amelyben ezt a karizmát valóra váltjuk.

A rendalapító karizmáját újabb és újabb nemzedékeknek adjuk át. A hozzánk érkező fiatal nemzedék az alapítóra kíváncsi, az eredeti eszményre, és sokszor mit adunk nekik? Az 1950 előtti helyzetünket és az elmúlt negyven év tapasztalatát. Ezért fontos, hogy a hozzánk jövő fiatal nemzedéket először és mindenekelőtt nagyon szeressük. Szigorú és találekony szeretettel, nem nagypapán mindent megengedve, hanem követelményt támasztva, éreztetve vele, hogy értéknek tartjuk, ha Isten ebből a nemzedékből valakit hozzánk hív.

Minek akarunk tehát megfelelni? Félő, hogy csupán a múltnak. Vagy a velünk szemben támasztott összes egyházi igénynek. Az említett vatikáni dokumentum ezért mondja már tizenhárom évvel ezelőtt: „Fennáll a kísértés, hogy mindent akarjunk csinálni” (EE 27). Döntő dolognak tartom, ha egy szerzetesközösség képes a profilját meghatározni, és képes eleget tenni a követelménynek, amely így szól: „A rendi közösséget, ahol a szerzetesi élet elsődlegesen megvalósul, úgy kell kialakítani, hogy a szerzetesi élet értékei világosan kifejezésre jussanak” (EE 20).

Ennek a profilnak a kialakításával maga a keresztény élet, az egyház ölt határozottabb arculatot. A *Vita consecrata* bevezetője ezért idézi fel: „A püspökök ismételten megállapították a szinóduson, hogy »a mi ügyünkőről« van szó” (VC 3). Azzal kezdődik tehát az egész dokumentum, hogy a szerzetesség nemcsak a szerzetesek ügye, hanem a püspököké is, mint akik az egyház életéért lelkipásztori felelősséggel tartoznak. Hogy a Szentatya hogyan

váltja valóra ezt a felelősséget, azt a *Vita consecrata* 13. részében olvashatjuk: „Az elmúlt időben gondoskodtam arról, hogy Isten népének rendszeres katekézist tartsak az Istennek szentelt életről az egyházban. Újra előadtam a II. Vatikáni zsinat szövegeiben lévő tanítást, hiszen a zsinat nagyszerű kiindulási pont volt az azt követő tanfejlődés és a heteken át intenzíven dolgozó szinódus számára egyaránt.” Ha ő fontosnak tartja, hogy „rendszeres katekézist” adjon az Istennek szentelt életről, akkor lehet, hogy az egyes helyi egyházaknak is erre van szükségük. Hogy nemcsak nekünk kell beszélünk magunkról, hanem valakinek tanítania kell Isten népét arról, mi a szerzetesség. 1990-ben mindenütt zöld utat kaptak a közösségek. De vajon a megyéspüspökök ismerik-e annyira a rájuk bízott szerzetesrendek konstitúcióit, mint az adójogszabályokat? Van-e az egyházmegyében szerzetesi referens, aki ismeri az egyházmegyében élő közösségek helyzetét?

Lehet, hogy a mai helyzetben püspök atyáink többek között azzal válhatnak valóra az Istennek szentelt élet iránti lelkipásztori felelősségüket, ha *püspökkari körlevelet* adnak ki róla.

Tanítás a szerzetességről

Egy ilyen körlevélben nem azonnal a hivatásébresztés lenne a cél, hanem a tanítás az Istennek szentelt életről. És bizonyára helyet kapna egy ilyen megnyilatkozásban II. János Pál pápának az a mondata, amelyet sokszor említ különböző beszédeiben, legelőször, úgy tűnik, 1980-ban: „A szerzetesek is arra kaptak hivatást, hogy a maguk korában tanúságot tegyenek egy hasonló mély és személyes Krisztus-tapasztalatról, és megosszák másokkal a hitet, reményt, szeretetet és örömet, amit ez a tapasztalat nyújthat. Életük állandó személyes megújítása forrás kell, hogy legyen intézményük növekedése számára. II. János Pál szavai szerint: »Ami leginkább számít, az nem az, amit a szerzetesek tesznek, hanem amik mint Istennek szentelt személyek«” (Üzenet a SCRIS plenáris üléséhez, 1980 március) (EE 33).

Nem amit tesznek, hanem akik: a szerzetesség jelentősége nem mérhető a hasznosság mércéivel, még az egyházi hasznosság szent mércéjével sem. Amint mi magunk (vagy a minket megítélő egyházi vagy világi fórumok) csupán a tevékenység körére szorítunk, valami hiányozni fog, elvétjük a lényegét. II. János Pál pápa nem mást mond ki ezzel a tanításával, mint hogy a „haszontalanság” bizonyos értelemben alkotóeleme a szerzetesi eszménynek. Ez persze csupán negatív megközelítése a *teljes Istennek szenteltség* eszményének: „egyedül Isten számít”, és érte „mindent elvetünk, sőt szemétnek tekintünk”. Ezért jelentik a szerzetesség lényegi, létbeli alkotóelemét olyan dolgok, amelyek kizárólag az ingyenesség alapján érthetőek: az imádság, az imádás, a tisztaság, a magány, a testvéri élet ingyenes szeretete stb.⁶ Talán leginkább a meghatározott feladatok ellátására létrejött szerzetesrendek számára fontos, hogy a szerzetesi eszménynek ezt az „ingyenes”, a lét síkján megvalósuló jelentőségét ne tévesszék szem elől.

⁶Vö.: Nouwen, John H.: *Clowning in Rome*.